



WAGENINGEN
UNIVERSITY & RESEARCH

Wetenschappelijke reflectie

Rondetafelgesprek Wolf

4 april 2024

drs. Hugh Jansman

Dierecoloog bij Wageningen Environmental Research

Wageningen Environmental Research is al sinds 2012 betrokken bij beleidsadviserend onderzoek naar de wolf in Nederland. De focus ligt op genetisch en ecologisch onderzoek, in samenwerking met partners in binnen- en buitenland. In de factfinding studie uit 2021 'De wolf terug in Nederland', worden antwoorden gegeven op vragen rondom ecologie, beleid, monitoring, mitigatie en beheer. In deze wetenschappelijke reflectie wordt veel kennis uit dit onderzoek aangehaald. Op basis van deze kennis wordt gereflecteerd op de balans tussen wolf, mens, vee en natuur. Hieruit komen de volgende drie aandachtspunten naar voren.

- Onderzoek de rol van wolven in de Nederlandse natuur en het adaptatieproces van wolven in een sterk door mensen gedomineerd landschap;
- Begeleid veehouders in de toepassing van wolfwerende maatregelen en leg meer nadruk op financiële ondersteuning van preventie i.p.v. schade uitkering;
- Het is ook een maatschappelijk vraagstuk. Betrek sociale wetenschappen en kijk goed naar communicatie over de wolf.

Aantallen

De wolf is een inheemse diersoort die op eigen kracht is teruggekeerd naar Nederland. Wolven zijn territoriaal, ze reguleren zodoende zelf hun aantallen. Monitoring van het aantal en de verspreiding van wolven gaat vooral om gevestigde wolven in territoria. Daarbij wordt onderscheid gemaakt in een individuele wolf, een paar of een roedel. Zwervende wolven zijn lastiger te monitoren.

BIJ12 coördineert de monitoring van wolven in Nederland en publiceert regelmatig voortgangsberichten. Met DNA onderzoek stelt Wageningen Environmental Research vast om welke wolven het gaat. Uit het laatste [bericht](#) van december 2023, blijkt dat er negen roedels in Nederland zijn en één gevestigd individu. Daarnaast zijn er nog enkele zwervende, niet gevestigde wolven.

Impact op de natuur

De invloed van wolven op de natuur is complex. Wolven jagen vooral op hoefdieren, zoals ree, edelhert en wildzwijn. Dit heeft een direct effect, namelijk sterfte, maar ook een indirect effect. Door de aanwezigheid van de wolf vermijden hoefdieren soms bepaalde gebieden om het risico op predatie te verlagen. Dit heet het *landscape of fear* en heeft invloed op het graasgedrag van hoefdieren, op de vegetatie en op andere soorten die daar weer van afhankelijk zijn, zoals bijvoorbeeld vlinders.

Onder natuurlijke omstandigheden met minimaal ingrijpen van de mens, houden wolven en hoefdieren elkaar in evenwicht. Het aantal hoefdieren is dan grotendeels bepalend voor hoe groot het territorium van een wolf is. Nederland heeft veel versnipperde, kleine en arme stukken natuur, met een dominante rol voor de mens in natuurbeheer. Dit maakt het moeilijk om het effect van wolven op hoefdieren- en vegetatieontwikkeling te onderzoeken. Hier is nog geen gedegen onderzoek naar gedaan, terwijl dit wel belangrijk kan zijn om het faunabeheer desgewenst te kunnen bijstellen.

Impact op de veehouderij

Vee dat onbeschermd staat loopt het risico om aangevallen te worden door wolven. Het merendeel van de aanvallen van wolven vindt plaats op schapen. Lang niet alle schapen in het leefgebied van wolven zijn voldoende beschermd. Hierdoor kunnen wolven leren dat schapen makkelijk voedsel zijn. Dit vergroot de kans op een aanval, terwijl dit voorkomen kan worden door een betere bescherming. Voorbeelden uit Duitsland laten zien dat werende maatregelen die op de juiste manier zijn toegepast zelden door wolven worden gepasseerd. Er is al veel theoretische en praktijkkennis beschikbaar om vee goed te beschermen. Deze kennis wordt echter lang niet altijd benut.

Bij het conflict tussen wolven en vee spelen meer factoren een rol:

- In de afgelopen eeuw is in Nederland veel kennis over veehouderij in relatie tot roofdieren verloren gegaan. We kunnen leren van andere gebieden met ervaring in mens-dierconflicten, zoals Duitsland.
- Gehouden vee in Nederland kan zelden natuurlijk vlucht- en verdedigingsgedrag vertonen. Dit kan er bijvoorbeeld toe leiden dat meerdere schapen worden aangevallen. Dit gedrag, ook wel het kippenrensyndroom genoemd, is natuurlijk voor roofdieren bij prooien die onnatuurlijk gedrag vertonen.
- Vee wordt in leefgebieden van wolven ingezet als natuurbegrazer, maar daarbij niet altijd gedegen beschermd.
- Kleine en niet-verbonden natuurgebieden zorgen er onvermijdelijk voor dat wolven door cultuurlandschap met vee lopen, om het volgende natuurgebied te bereiken. Daarnaast mogen de wilde prooien van wolven, herten en zwijnen, niet overal voorkomen (nulstandbeheer) en worden hoefdieren middels afschot op lagere aantallen gehouden.



Wageningen University & Research
Droevendaalsesteeg 4, 6708 PB Wageningen
Contact: rens.koele@wur.nl
M +31 6 18 30 05 38
www.wur.nl



Wetenschappelijke reflectie

Rondetafelgesprek Wolf

4 april 2024

drs. Hugh Jansman

Dierecoloog bij Wageningen Environmental Research

Impact samenleving

Rondom de wolf speelt veel polarisatie. Waar de een de terugkeer van de wolf een meerwaarde vindt voor de natuur, ervaart de ander negatieve gevoelens. Het is belangrijk om onderscheid te maken tussen een probleemsituatie (wolf doodt onbeschermd vee) en een probleemwolf, die bijvoorbeeld frequent mensen benaderd of herhaaldelijk goed beschermd vee aanvalt. Zorgvuldige communicatie is hierbij van groot belang.

De kans om als mens gebeten te worden door een wolf is zeer klein. Dit risico wordt groter als een wolf zijn schuwheid is kwijtgeraakt, bijvoorbeeld doordat mensen wolven gaan voeren waardoor het dier een mens met makkelijk voedsel associeert. Het risico is ook aanwezig als een wolf zich in het nauw gedreven voelt.

Een conflict vindt niet alleen plaats tussen mensen én wolven, maar ook tussen mensen óver wolven. Attitudes spelen vaak een rol, bijvoorbeeld bij de vraag of er in Nederland wel plek is voor de wolf. Dit hangt er onder andere vanaf in hoeverre iemand zichzelf ziet als onderdeel van de natuur. Het betrekken van sociale wetenschappen is hierin van grote waarde.

Beheer

Maatschappelijk klinkt regelmatig de roep om beheer van wolven. Algemeen wordt aangenomen dat beheer, zoals het afschieten van wolven, vanwege de beschermde status van het dier juridisch uitgesloten is. Dit ligt genuanceerder. Veel vormen van beheer zijn al toegelaten onder voorwaarden.

De eerste stap van faunabeheer is altijd het nemen van gedegen preventieve maatregelen om vee te beschermen.

De tweede stap is maatwerkbeheer: het negatief conditioneren of zelfs doden van een wolf die een reëel gevaar vormt voor mensen, of van een wolf die herhaaldelijk goed beschermd vee aanvalt.

Wat juridisch niet mag is het structureel beheren van wolven, of het aanwijzen van nulstandgebieden. Als het doel is om aanvallen op vee te voorkomen, heeft structureel beheer ook weinig nut. Dit kan zelfs averechts werken. Zolang er in hoge mate onbeschermd vee voorkomt zullen aanvallen blijven voorkomen, ongeacht het aantal wolven.

Toekomst van de wolf in Nederland

De hoofdvraag van de commissie is: hoe kan de toekomst van de wolf er in Nederland uit zien? Vanuit het wetenschappelijk perspectief zijn er de volgende overwegingen om mee te geven:

- Er is meer onderzoek gewenst naar de rol van wolven in de Nederlandse natuur. Wat is het effect op ecosystemen en hoe migreren zwervende wolven door het landschap? Hoe verloopt het eventuele adaptatieproces van wolven aan een sterk door mensen gedomineerd landschap? Deze kennis is van belang om potentiële conflicten te voorkomen.
- Ondersteun als maatschappij de gewenste preventieve maatregelen van de schapenhouderij. Verleg de balans qua financiële ondersteuning van schade-uitkeer meer naar preventieve maatregelen en begeleiding van de uitvoer en onderhoud daarvan.
- Zet voor natuurbegrazing in wolventerritoria grote grazers in natuurlijk kuddeverband in, of zet bij schapen een herder, kuddebeschermingshonden en een nachtkraal in.
- Onderzoek het beleid rondom wilde hoefdieren in Nederland; waar mogen herten en zwijnen voorkomen en in welke aantallen?
- Benut de sociale wetenschap, omdat het in belangrijke mate een onderwerp is waarbij het niet alleen om feiten maar ook om emoties en attitudes lijkt te gaan. Dit is tevens een aanbeveling uit de in 2023 verschenen richtlijn van de IUCN Human Wildlife Coexistence & Conflict werkgroep.
- Kijk goed naar communicatie rondom wolven; draag bestaande kennis actief uit, zodat dit bijdraagt aan een gebalanceerd beeld.
- Vergroot en verbind natuurgebieden.
- Bekijk dossier wolf in samenhang met andere dossiers, zoals stikstof, kaderrichtlijn water, 2030 doelen (Global Biodiversity Framework) en de klimaat- en biodiversiteitscrisis. Hoe kunnen we een duurzame toekomst realiseren in ons land waarin eventuele overlast van natuur op maatschappelijke belangen acceptabel is?

Bronnen

Jansman, H. A. H., Mergeay, J., van der Grift, E. A., de Groot, G. A., Lammertsma, D. R., Van Den Berge, K., Ottburg, F. G. W. A., Gouwy, J., Schuiling, R., Van der Veken, T., & Nowak, C. (2021). De wolf terug in Nederland: Een factfinding study. (Rapport / Wageningen Environmental Research; No. 3107). Wageningen Environmental Research. <https://doi.org/10.18174/553564>,

<https://www.hwctf.org/guidelines>

Bos, A. P., Breman, B. C., de Wolf, P. L., van Meijl, J. C. M., Geerling-Eiff, F. A., Jellema, A., de Jonge, E. L., Dekker, J., Fuchs, L. M., Puente-Rodríguez, D., van Ree, M., van Wassenauer, L., Wesselink, M., & Wigboldus, S. A. (2023). WUR-perspectieven op landbouw, voedsel en natuur. Wageningen University & Research. <https://doi.org/10.18174/638953>

<https://www.wur.nl/nl/dossiers/dossier/nederland-in-2120.htm>

